

Особливості акцентуацій характеру сучасних українських підлітків

Анотація. У статті представлена характеристика акцентуацій характеру особистості сучасних українських підлітків. Дослідили, яку роль у процесі особистісного становлення підлітків відіграють характерологічні особливості, зокрема акцентуації характеру. Проаналізовані основні класифікації акцентуацій за Г. Шмішеком. Виявлено значення акцентуацій характеру у предикторній структурі профілів фрустраційного реагування учнів. Проведено тестування учнів середніх класів, а саме підліткового віку. Отримані дані визначили типи акцентуацій, які мають учні. Також за допомогою тестування встановлено, який тип акцентуації характеру є найбільш поширеними серед сучасних підлітків.

Ключові слова: акцентуація характеру, особистість, підліток.

К. Мелен. Особенности акцентуаций характера современных украинских подростков

Аннотация. В статье представлена характеристика акцентуаций характера личности современных украинских подростков. Исследовали, какую роль в процессе личностного становления подростков играют характерологические особенности, в частности акцентуации характера. Проанализированы основные классификации акцентуаций по Г. Шмишеком. Выявлено значение акцентуаций характера в предикторной структуре профилей фрустрационного реагирования учащихся. Проведено тестирование учащихся средних классов, а именно подросткового возраста. Полученные данные определили типы акцентуаций, которые имеют учащиеся. Также с помощью тестирования установлено, какой тип акцентуации характера являются наиболее распространенными среди современных подростков.

Ключевые слова: акцентуация характера, личность, подросток.

X. Melen. Features of characteristics of character of modern ukrainian parents

Abstract. The article presents the characteristics of the character accentuation of the personality of modern Ukrainian adolescents. The author investigates the role of characterological features, in particular character accentuation, in the process of personal formation of adolescents. Analyzes the major classifications of accentuations by H. Schmieschek. The importance of character accentuations in the predictor structure of students' frustration response profiles is revealed. Testing of students of middle classes, namely adolescence. The obtained data identified the types of character accentuations,

which are students. Also, with the help of testing, it is established what type of character accentuation is the most common among modern adolescents.

Key words: character accentuation, personality, teenager.

Постановка проблеми. Підлітковий вік є дуже важливим періодом у формуванні особистості людини, що позначається важливими змінами фізіологічних, психологічних та соціальних умов життя. Принципово важливу роль у процесі особистісного становлення підлітків відіграють характерологічні особливості, зокрема акцентуації характеру. Вони є надмірними виявами різних ознак характеру та їх поєднання, що може мати доволі негативний вплив на міжособистісне спілкування. Акцентуації можуть виражатись по-різному: їх можуть помічати лише найближче оточення або всі навколо, у цих випадках можна говорити про хворобливі вияви акцентуацій – психопатії [1].

Результати теоретичного дослідження. Різні акцентуації характеру доволі часто зустрічаються саме у підлітковому та юнацькому віці. Щоб визначити, який тип акцентуацій є наявним у кожному конкретному випадку, то можна пройти психологічний тест, наприклад за допомогою методики Ганса Шмішека.

Опитувальник Г. Шмішека сформований на основі теорії відомого психолога Карла Леонгарда. У тесті всього 88 питань, які спрямовані визначити тип акцентуацій характеру підлітків. До найпоширеніших типів акцентуацій відносять: гіпертимічний, дистимічний, циклоїдний, емотивний, демонстративний, збудливий, застрягаючий, педантичний, тривожний, афективно-екзальтований. Кожен цих типів є доволі специфічним і має вплив на поведінку та діяльність людини в конкретний момент її життєдіяльності.

Доволі поширеним типом акцентуацій характеру є гіпертимний тип, який свідчить про підвищений настрій у поєднанні з різною діяльністю та високою активністю. Людей цього типу відрізняє велика рухливість, дружелюбність, комунікабельність, помірне вираження жестів, міміки, виняткова самостійність, не відчувають дистанції у відносинах з іншими. Однак, через надмірне прагнення до самостійності можуть виникати серйозні конфлікти з оточуючими людьми. Для цього типу акцентуації характерні часті прояви гніву, роздратованості, особливо у тих випадках, коли з підлітками не погоджуються. Підлітки з цим типом акцентуацій, як правило доволі недбало відносяться до своїх обов'язків. Вони важко переносять умови жорсткої дисципліни, одну й ту саму діяльність, самотність [4].

Не менш поширеним типом акцентуацій серед підлітків є дистимний тип, який характеризується пригніченим настроєм, акцентуацією на поганій стороні життя. Підлітки даного типу відрізняються серйозністю,

повільністю, у якійсь мірі слабкістю волі. Для таких підлітків характерне песимістичне відношення до майбутнього, низька самооцінка, замкненість в компанії, навіть мовчазність. Підлітки з цим типом акцентуації часто уникають галасливої компанії, ведуть замкнутий спосіб життя. Вони совісні, цінують друзів і готові їм підкоритися, мають почуття справедливості, а також повільність мислення [4].

Менш поширеним типом акцентуацій у підлітковій групі учнів є циклоїдний тип, для якого характерні часті зміни настрою, що як правило залежить від зовнішніх подій життєдіяльності. Позитивні події викликають жагу до діяльності, говірливість, цікаві ідеї; негативні події – пригніченість. У таких випадках підлітки сповільнено реагують на ці події, замикаються і не розмовляють з оточуючими про свої проблеми [2].

Емотивний тип виражається чутливістю і вразливістю, підлітки даного типу відрізняються доволі затяжними переживаннями. Для них характерна чуттєвість, бентежність, багатомовність. Вони мають доволі емоційну організацію. Найбільш виразною рисою для таких підлітків є людяність, співчуття до інших, жалість. Різні життєві події сприймаються підлітками емотивним типом акцентуацій дуже серйозно. Вони мало конфліктують, тримають усе в собі, люблять піклуватися про природу, вирощувати рослини, доглядати за тваринами [4].

Підлітки демонстративним типом завжди прагнуть бути у центрі уваги і роблять усе задля досягнення власних цілей, їм все одно на інших, коли мова йде про щось важливе для них. Вони рідко довго пам'ятають про свої погані вчинки, а свою поведінку ніколи не підлаштовують під інших людей, з якими спілкуються [2].

Збудливий тип акцентуацій характеризує підлітків, які мають підвищену дратівливість, невитриманість, сварливість. Такі учні схильні до грубої, нахабної поведінки, нецензурної лексики або надмірної напускної мовчазності. Підлітки збудливого типу акцентуацій дуже часто конфліктують, не уникають сварок з вчителями, не можуть знайти спільну мову з колективом [2].

Підлітки застрягаючого типу роблять надмірний акцент на своїх почуттях, думках, не забувають образи. Вони мають схильність до довготривалих сварок, у конфліктах проявляють активність та найчастіше є їхніми безпосередніми ініціаторами. Такі підлітки мають чітку структуру диференціації ворогів та друзів. Для них характерне прагнення керувати іншими [2].

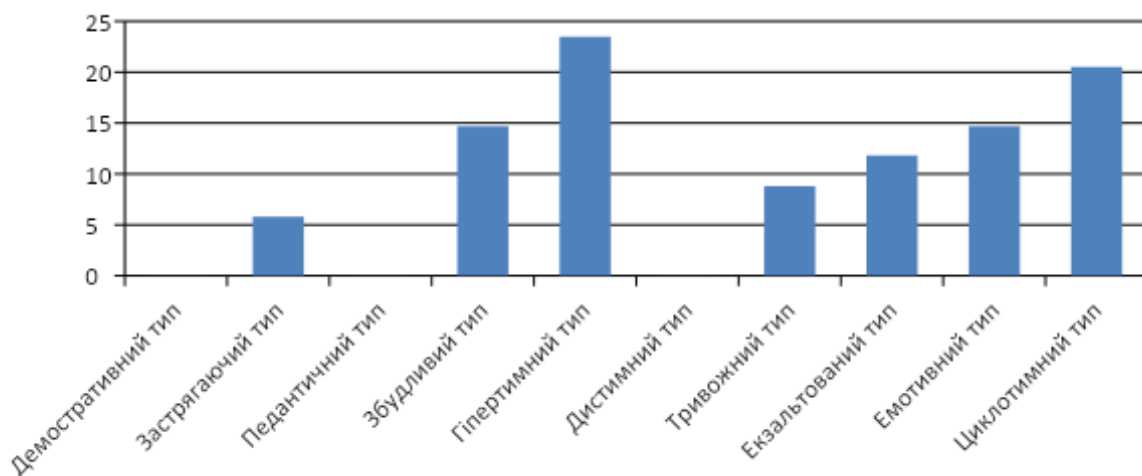
Для педантичного типу акцентуацій характерна монотонність у вигляді надмірних переживань, зацикленість на роботі. Підлітки цим типом здатні надокучають своїй сім'ї надмірною акуратністю та зосередженістю на певному виді діяльності. Вони практично не враховують мінні умови життя і важко адаптуються до них [2].

На відміну від інших типів акцентуацій тривожний тип має схильність до боязкості, підвищеної полохливості, високому рівню тривожності. Підлітки даного типу бояться темряви, тварин, хвилюються коли залишаються самі. Вони дуже рідко вступають у конфлікти з іншими, беруть у них виключно пасивну участь, вони майже завжди шукають підтримки. Підлітки з цим типом акцентуацій дуже дружелюбні та самокритичні. Проблемою є те, що тривожні підлітки часто зазнають знущань та не користуються авторитетом у класному колективі учнів [4].

Афективно-екзальтованому типу акцентуацій властиві різні емоційні стани. Основна риса даного типу – насолода та захоплення. Підліткам цього типу властива комунікабельність та дружелюбність. Вони часто сперечаються, але дуже мало конфліктують. Вони прив'язані до друзів і близьких, співчутливі. Однак, поряд з цим, вони можуть бути великими панікерами, які схильні до різких змін настрою, легко переходять від стану захвату до стану печалі, володіють мінливістю психіки [4].

Акцентуації характеру відіграють значиме місце у предикторній структурі профілів фрустраційного реагування учнів, які можуть проявляти неконструктивну поведінку по відношенню до змінних умов життя [3].

Процедура та результати експериментального дослідження. Емпіричне дослідження проблеми акцентуацій характеру учнів проводилось на базі Криворізького науково-технічного металургійного ліцею № 16 з учнями 7-х класів. Загальна вибірка дослідження склала 34 школяра підліткового віку.

Кількісно-якісний аналіз отриманих статистичних даних показав, що найбільш вираженою акцентуацією серед підлітків є акцентуація гіпертимного типу, яка властива 23,5 % учнів. На другому місці знаходиться акцентуація циклотимного типу, яка притаманна 20,5 % учнів. Приблизно порівну у відсотковому відношенні розподілились акцентуації збудливого (14,7 %) та емотивного (14,7 %) типу. Найменша вираженість

характерна акцентуаціям застрягаючого (5,8 %), тривожного (8,8 %) та екзальтованого (11,7 %) типу. Характерним є те, що зовсім не представлені у підліткових характерологічних профілях акцентуації педантичного та дистимного типів.

Висновки. Характер людини може реалізовуватись по-різному, залежно від обставин у повсякденному житті. Тому на основі цього і формуються різні типи акцентуації характеру, які ми можемо дізнатися за допомогою тестування. Результати емпіричного дослідження показали, що найбільш поширеними акцентуаціями серед підлітків є акцентуації гіпертимного та циклотимного типів

Список використаної літератури

1. Батаршев А. В. Диагностика черт личности и акцентуаций: практическое руководство / Анатолий Васильевич Батаршев. – Москва : Психотерапия, 2006. – 283 с.
2. Леонгард К. Акцентуированные личности / К. Леонгард. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2000. – 316 с.
3. Шамне А.В. Психологія фрустраційних станів та реакцій підлітків: теорії, проблеми, діагностика: монографія // А.В. Шамне, С.А. Прахова. – К.: НУБіП України, 2018. – 278 с.
4. Шмішек Г. Методика визначення акцентуацій характеру [Електронний ресурс] / Ганс Шмішек. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://psychic.at.ua/publ/psikhodiagnostyka/diagnostika_temparamentu_i_kharakteru/metodika_viznachennja_akcentuacij_kharakteru_k_leongard/13-1-0-73.